

кодов. http://journals.uspu.ru/i/inst/ling/ling36/ling36_4.pdf, sk. 10.04.2013.

Красных, Виктория (2003). *Свой* среди «чужих»: миф или реальность? Москва: Гнозис.

Лотман, Юрий (1984). *О семиосфере*. <http://semiotics.ru/sphere/semiosphere.html>, sk. 9.04.2013.

Лотман, Юрий (1992). Семиотика культуры и понятие текста. *Избранные статьи*. Таллин,

Лотман, Юрий (2002). *Статьи по семиотике и топологии культуры*. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Lotm/index.php, sk. 5.04.2013.

Маслова, Валентина (2008). *Политический дискурс: языковые игры или игры в слова?* <http://www.philology.ru/linguistics2/maslova-08.htm>, sk. 05.04.2013.

Махлина, Светлана (2003). Семиотика культуры. Махлина, С. (2003). *Семиотика культуры и искусства*. *Словарь-справочник в двух книгах. Книга вторая. М-Я*. Санкт-Петербург: Композитор.

Ingars Gusāns

MŪZIKAS FESTIVĀLU ATTĪSTĪBA LATGALĒ

Pētījuma mērķis ir apkopot un izvērtēt lielākos Latgales mūzikas festivālus (Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls, „Osvalds”, „Muzykys skrytuļš”, Latgales Mūzikas festivāls) latgaliešu kultūras kontekstā. Pētījuma veikšanai ir izmantoti šādi resursi: intervijas ar festivālu organizētājiem, preses materiāli, interneta resursi un arī paša raksta autora novērojumi, piedaloties šajos pasākumos gan kā klausītājam, gan izpildītājam.

Pētījums ir veikts diahroniskā aspektā, izceļot kopīgās un atšķirīgās festivālu īpatnības. Ņemot vērā ierobežoto raksta apjomu, šajā pētījumā latgaliskums ir atklāts kā latgaliešu valodas un tradīciju lietojums festivāla programmas izvēlē, pasākuma atmosfērā (piemēram, vadīšana, skatuviskais noformējums, vietas izvēle) un publicitātē.

DEVELOPMENT OF MUSIC FESTIVALS IN LATGALE

The topic of this article is to illustrate the contribution of festivals to Latgalian culture. The article gives an overview on the development of the festivals: Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls, „Osvalds”, „Muzykys Skrytuļš” and Latgales Mūzikas festivāls.

The article is based on interviews with the festival organizers, available press materials, internet resources and the author's personal observations both as a listener and a participant of the described festivals. Festivals are mentioned in chronological order.

Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls was the festival that started advertising of regional art in Latvia. It was characterized by a variety of genres and the opportunity for artists to introduce themselves to the general public on a high professional level.

“Osvalds” is an entertainment festival for people of different taste. It popularizes

regional associations and most up-to-date Latvian artists; the Latgalian element does occur, but it is not the main objective.

“Muzykys Skrytuļš” has promoted the creation of Latgalian songs, the foundation of music groups and has given opportunity for newcomers to perform on a bigger stage. By concert records and live broadcasts this festival makes a great contribution to the development and the popularization of Latgalian identity.

Latgales Mūzikas festivāls has provided an opportunity to the most famous, up-to-date Latgalian artists to perform at the festival on the main stage, thus filling a time gap within the field of Latgalian festivals.

Each festival expresses the Latgalian identity in a different manner: However it can be perceived in each of them, therefore it is possible to affirm that festivals integrate, help to maintain and console the Latgalian identity. Most prominently it demonstrates to the new generation that Latgalians are a part of the modern world just like everyone else and that in order to express their cultural identity they themselves could actively participate in various folklore and folk dance groups or even start a rock band that performs in Latgalian language.

Ievads

Daudzi jaunākās paaudzes klausītāji un mūzikas fani varētu justies pārsteigti, jo izrādās, ka festivāls „Muzykys Skrytuļš” (kopš 2005. gada) nav vienīgais, kas notiek Latgalē, bet ir daudz senāki pasākumi, kuru organizētāji ir gādājuši par lokālās identitātes stiprināšanu, orientējoties gan uz vietējās publikas gaumi, gan vietējo izpildītāju un mūziķu piesaisti, gan noteiktu tradīciju pārmantojamību un izdzīvošanas iespēju šāda veida festivālos.

Rēzeknes Augstskolas pētnieki ESF projekta „Teritoriālās identitātes lingvo-kulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā” laikā izveidoja Latgales lingvoteritoriālo vārdnīcu, *izceļūt tūs Latgolys conceptus, kas ir damiersti ci mozuok zynomi, a svareigi regiona volūdys, kuturys, sevcura indivīda atteisteibai, sovstarpejai komunikacejai i sadarbībai (inkulturacejis dreizynuošonai)* (Šuplinska 2012: 10). Vārdnīcā ir iekļauti arī ar latgaliešu mūziku saistītie koncepti, piemēram, „Bez PVN”, *Osvalds, Sovvaļņiks, Made in Latgola, muzykants, „Zīdi, zīdi, rudzu vuorpa”* u. c. Jānorāda, ka pat tad, ja kāds vārdnīcas šķirklis nav tieši saistīts ar latgaliešu mūziku, tā struktūra paredz atklāt saikni ar mūziku, piemēram, šķirklī „Malta”, skaidrojot seno vietas nosaukumu *Borovaja*, ir minēta arī mūsdienās pazīstamā grupa „Borowa MC” vai šķirklis „Latgales Televīzijas sabiedrība”, „Latgolys Radeja” atklāts šo plašsaziņas līdzekļu repertuārs. Projekta izpildes laikā tapušā raksta mērķis ir apkopot un izvērtēt lielākos Latgales mūzikas festivālus latgaliešu kultūras kontekstā. Tā īstenošanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) apzināt informāciju par joprojām pastāvošajiem un bijušajiem festivāliem,
- 2) raksturot festivālu dalībnieku sastāvu un repertuāru, akcentējot latgaliskuma izpausmes šajos pasākumos.

Latviskums (Jurevičs 2003: 149), latgaliskums (Šuplinska 2010: 150) šajā rakstā ir lietots kā jēdziens, kas norāda uz noteiktas identitātes izpausmi, kur pēdējo noteikti raksturo latgaliešu valoda, latgaliešu tradīcijas, kas izpaužas kultūrā, savstarpējā komunikācijā, attieksmē pret svešo, citādo, piederības apziņā vēsturiskajai latgaliešu priekšteču (latgaļu) apdzīvotajai teritorijai. Kā *Rainis smelās savas tautas tradīcijās, ētikā, estētikā, latviešu valodas bagātībā, tā radot savai mākslai raksturīgo izteiksmi, kas savukārt bagātinās latvisko kultūru* (Vīķe-Freiberga 2003: 175), tā arī latgaliešu muzikanti un mūziķi meklē iedvesmu latgaliešu kultūrā, folklorā, valodas krājumā, sniedzot savu ieguldījumu latgaliešu un visas latviešu kultūras pilnveidošanā. Ņemot vērā ierobežoto raksta apjomu, šajā pētījumā pamatā latgaliskums ir atklāts kā latgaliešu valodas un tradīciju lietojums festivāla programmas izvēlē, pasākuma atmosfērā (piemēram, vadīšana, skatuviskais noformējums, vietas izvēle)

un publicitātē.

Rakstā ir aplūkoti šādi festivāli: Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls, „Osvalds”, „Muzykys Skrytuļš”, Latgales Mūzikas festivāls (sk. raksta noslēgumā 1. tabulu „Latgales mūzikas festivāli”).

Pētījuma veikšanai ir izmantoti šādi resursi: intervijas ar festivālu organizētājiem, preses materiāli, interneta resursi un arī paša raksta autora novērojumi, piedaloties šajos pasākumos gan kā klausītājam, gan izpildītājam.

Pētījums ir veikts diahroniskā aspektā, nobeigumā izceļot kopīgās un atšķirīgās festivālu īpatnības, īpaši vērtējot latgaliskuma popularizēšanu.

Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls (1991–2001)

Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls bija pirmais nozīmīgākais festivāls pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Tā mērķis – parādīt kultūras un mūzikas dzīvi reģionos, šajā gadījumā – Latgalē. Kā jebkurš festivāls, arī šis ir piedzīvojis gan uzplaukumu, gan kritumu, bet tas ir uzskatāms par paraugu, kā ne tikai popularizēt Latgales mūziku un dejas, bet izglītēt arī vietējos klausītājus, uzaicinot profesionālus viesmāksliniekus.

10 gadu laikā pavisam notika 7 festivāli. 1991. gadā, veidojot Latgales Televīziju, uzreiz radās doma veidot festivālu Rēzeknē, ko tajā pašā vasarā kopā ar domubiedriem īstenoja Latgales Televīzijas direktors Uldis Dvinskis. Par 1991. gadu organizatori saka: *tas bija tautas atmodas laiks, kad bija nepieciešamas ļaužu kopā sanākšanas un īpaša vieta bija atvēlēta tautasdziesmai* (LTMF 1997: 8). Jau kopš pirmā festivāla tā tiešraides tika translētas Latvijas Televīzijā, veidojot arī festivāla dienasgrāmatas. Tieši pirmajā festivālā izskanēja dziesma „Skaidru volūda” (Annas Rancānes vārdi, Eugenija Rāznupa (īstajā vārdā Ruško) mūzika), kas ir kļuvusi par sava veida neoficiālo Latgales himnu (Senkāne 2012: 746). Plašāk festivāla ideju skaidro U. Dvinskis: *Mūzikas festivāls, kurš dzimis reizē ar Latgales Televīziju, ir kļuvis par savdabīgu atskaites punktu gan festivāla dalībniekiem, gan pašai televīzijai. Ar šo festivālu mēs gribam rosināt Latvijas novados dzīvojošos mūziķus – gan profesionāļus, gan pašdarbniekus – jauniem darbiem, idejām un iniciatīvām. Latgales novads ir pazīstams ar brīnišķīgām un senām mūzikas tradīcijām, kas rūpīgi jāglabā un jāuztur, bet tajā pašā laikā uz šo tradīciju pamatiem jārada jaunā, XX gadsimta nogales mūzika, tāda, kuru tauta savā arhīvā glabās nākošajos gadsimtos. Saglabāt bijušo, parādīt esošo un veicināt jaunā rašanos mūzikā — tāds ir šī festivāla mērķis* (LTMF 1997: 6).

Citāta pēdējais teikums atklāj pasākuma galveno ideju (protams, festivāls ir arī mārketinga prece), bet tomēr, skatoties nedaudz plašāk par ekonomiskajiem ieguvumiem, šis festivāls, ja ne lika, tad vismaz piedāvāja iespēju mūziķiem saņemties un parādīt klausītājiem jaunradīto, savas muzikālās prasmes un radošās idejas.

Pirmajam pasākumam tika dots nosaukums „Latgales mūzikas televīzijas festivāls”, jo tajā piedalījās tikai Latgales mūziķi. Festivāla programmā bija gan tautas mūzika, gan klasiskā mūzika, skanēja arī estrādes mūzika.

Pirmais festivāls bija sava veida mēģinājums apzināt mūzikas žanru un izpildītāju daudzveidību Latgalē, jo nākamajos pasākumos jau varēja vērot mūzikas tendenču attīstību: kas jauns ir parādījies, kas pazudis, kas pilnveidojies. Ar katru festivālu mākslinieciskais līmenis kopumā pieauga, jo, pirmkārt, tika veikta atlase (piemēram, 1993. gadā no 70 pieteikumiem tika apstiprināti 53). Dalībnieki pieteikumus sūtīja jau pusgadu iepriekš audio kasetēs,¹ tie tika izvērtēti, festivāla organizētāji brauca uz konkrētām vietām novērtēt arī uzstāšanās vizuālo tēlu un tikai tad apstiprināja dalību. Otrkārt, arī paši mākslinieki, novērtējot citu izpildītāju sniegumu, saprata, ka ir, uz ko tiekties, ka jāuzlabo profesionālās un mākslinieciskās prasmes, jo TV ekrānos to redz visa Latvija. Tādējādi festivāls kļuva

¹ 20. gs. 90. gados muzikanti savu muzikālo materiālu pamatā ierakstīja audio kasetē, video ieraksta veikšana bija liels retums.

par virzītājspēku, mākslinieku un kolektīvu darbības sekmētāju, jo tas bija gods piedalīties vienā no lielākajiem un prestižākajiem tā laika televīzijas festivāliem Latvijā. Par nozīmīgo festivāla lomu mūzikas attīstībā Latgalē liecina vairākas iezīmes. Pirmkārt, kolektīvi bieži vien speciāli šim festivālam gatavoja programmas, sacerēja skaņdarbus, tāpēc festivāla skatuve bija daudzu pirmatskaņojuma vieta. Otrkārt, daudziem tā bija viena no retajām publicitātes iespējām šāda mēroga pasākumos. Treškārt, festivālā tika pārstāvēta mūzikas žanru daudzveidība — tika dziedātas gan tautasdziesmas, gan reliģiskās dziesmas, gan šlāgeri, gan estrādes mūzika, gan roks, gan klasiskās ārijas.

Šim festivālam bija arī sava himna – „Mēs Tavi bērni”, ko sacerēja mūziķis Jānis Logins (no Daugavpils grupas „Elpa”) un kas tika izmantota gan džingļos, gan, protams, festivāla noslēgumā. Attiecībā uz himnas izpildījumu arī tika meklēti daudzveidīgi risinājumi, piemēram, 1995. gadā himnu dziedāja bērnu „zvaigžņu koris”, 1999. gadā himnu izdejoja tautas deju ansamblis „Laima”, savukārt 2001. gadā himna skanēja kora un simfoniskā orķestra izpildījumā.

Sākot ar 1993. gadu, mainījās festivāla nosaukums: no „Latgales mūzikas televīzijas festivāls” uz „Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls”, jo tika aicināti arī viesi no citām zemēm (Lietuvas, Gruzijas, Baltkrievijas, Krievijas, ASV, Zviedrijas u. c.) un pasākums no Raiņa parka tika pārcelts uz Rēzeknes Festivāla parku.

Nozīmīga festivāla sastāvdaļa bija tautas mūzikas koncerti, ko 1995. gadā sāka veidot viens no festivāla režisoriem Voldemārs Ivdris. Tieši šie koncerti visspilgtāk akcentēja latgaliešu identitātes izpausmes, rādīja, cik daudzveidīga un plašakai publikai nezināma ir gan latgaliešu tautasdziesma, gan tās apdares, izpildījuma manieres un skatuviskie tērpi. Tā bija jauna pieredze kā televīzijas darbiniekiem, tā izpildītājiem, jo TV īpatnības vai TV standarts noteica vajadzību pēc vizuāli spilgta un skatuviski atraktīva priekšnesuma. To atzīst arī festivāla organizatore Maija Brēķe: *(..) šajā festivālā koncerti pieskaņojas televīzijas prasībām. Tie tiek veidoti tā, lai tos būtu vieglāk un interesantāk parādīt televīzijā* (Krauja 2001: 24).

Ja folkloras kopa vai izpildītājs vienkārši stāv, ir grūti noturēt skatītāja uzmanību, tāpēc radās vajadzība pēc neliela priekšnesuma. V. Ivdris šai problēmai atrada ļoti veiksmīgu risinājumu – viņš piedāvāja tautas mūzikas koncertu veidot saistībā ar kādu latgaliešu tradīciju. 1995. gadā tautas mūzikas koncerta tēma bija Pieguļa, 1997. gadā — Tīrgus, 1999. gadā — Talka, 2000. gadā — Precības, 2001. gadā — Kāzas. Turklāt koncerta dalībnieki radīja atbilstošās gadskārtu vai godu ieražas gaisotni festivāla parkā vēl ilgi līdz priekšnesuma sākumam. Tā bija latgaliešu tradīciju līdzpārdzīvošana, skatītājs tajā varēja aktīvi piedalīties, līdz ar to var apgalvot, ka šie pasākumi stiprināja latgalisko pašapziņu, latgaliskuma izpausmi. Organizējot šādus inscenējumus, režisoram bija iespēja ar vietējo mākslinieku palīdzību atklāt konkrētās tradīcijas lokālo specifiku, parādīt latgaliešu godu un gadskārtu norises daudzveidību. To pozitīvi vērtē arī tā laika festivāla kritiķi: *kolektīvi tiek izraudzīti no dažādiem pagastiem, jo Latgalē daudzviet ir atšķirīgas tradīciju norises* (Zveja 1999: 11).

Šajos tautas mūzikas koncertos viss parasti notika latgaliski, tomēr valodas izvēle nebija vienīgais latgaliskuma apliecinājums. Latgales Televīzijas Mūzikas festivālā latgaliskais kolorīts izpaudās vairākos aspektos: 1) vietējo resursu izmantojumā — pasākumu organizēja Latgales Televīzija un vietējie skaņotāji, operatori, režisori, pašdarbības un profesionālo grupu izpildītāji, piemēram, kad tika iestudēti plašāki simfoniskie skaņdarbi ar kora piedalīšanos, neatkarīgi no komponista, arī tad pamatā tika iesaistīti vietējie mūziķi un Latgales kori, 2) repertuāra izvēlē — galvenokārt tika izpildīti Latgales autoru darbi vai dziesmas ar Latgales tematiku, 3) tautas mūzikas koncertos, kas ļāva iesaistīties latgaliešu tradīciju izdzīvošanā, 5) daiļamatniecības izstrādājumu tirdziņu organizēšanā, piedaloties

vietējiem amatniekiem, gleznotājiem u. c. māksliniekiem.

Iepazīstinot jauniešus ar festivālu vēsturi Latgalē, ir iespēja lauzt maldīgo uzskatu, ka tikai 20. gs. beigās pirmās latgaliski sāka dziedāt grupas „Borowa MC” un „Bez PVN”. Jau 1991. gadā to darīja, piemēram, Ludzas grupa „Fēniks”.

Kā jau iepriekš tika minēts, vairāki bērnu kolektīvi, arī kori u. c. izpildīja dziesmas latgaliski, tā bija viņu gan apzinātā, gan neapzinātā latgaliskās identitātes apjaušana, tas iedīglis, ar ko sākās reģionālās identitātes un kultūras apzināšanās, atklājot to arī pārējai Latvijai. Tas bija impulss, kas vienam ātrāk, citam lēnāk ļāva apzināties savas saknes, savā novada nozīmību, savas mākslinieciskās darbības jēgu, arī patriotismu, kas 21. gs. pirmās desmitgades otrajā pusē pēc zināma klusuma perioda atkal izlauzās uz brīdi ar lielu spēku, ko apliecina dažādu mūzikas žanru izpildītāju panākumi Latvijas mūzikas aptaujās, kā arī jauna festivāla organizēšanā.

Par augstāko virsotni Latgales Televīzijas Mūzikas festivāla pastāvēšanā var uzskatīt 1999. gada festivālu (Saukāns 2006). Pēc organizatoru domām (Gusāns 2012A), pirmkārt, to apliecina augstais apmeklētāju skaits – ap 30 000 cilvēku (Berkina 1999: 5), pēc citiem datiem – pat aptuveni 40 000 (Vanzovičs 2001: 14). Otrkārt, festivāla formāts no divām dienām pirmsākumos tika paplašināts līdz 4 dienām; pasākumi Rēzeknē tika piedāvāti gan Festivāla parkā, gan Kultūras namā, gan naktsklubā „Rēvis”. Iznāca arī festivāla avīze, kuras pirmajā lapā bija izcelta festivāla devīze — *Ar mūziku. Ar mīlestību. Ar Tevi.*

Tā kā tuvojās 2000. gads, ko daudzi uzskatīja par īpašu jauna gadsimta sākšanos, tad organizatori nolēma rīkot festivālu arī 2000. gadā, pārkāpjot iesāktu tradīciju – festivāls reizi divos gados. Varbūt likteņa ironija, taču dažādu peripetiju rezultātā tika nolemts, ka festivāls notiks Daugavpilī, jo pilsēta svinēja 725. dzimšanas dienu. Orgkomiteja to uztvēra kā jaunu izaicinājumu un piekrita. Ņemot vērā, ka Daugavpils ir lielākā Latgales pilsēta, tika sarīkots grandiozs festivāls ar daudziem viesmāksliniekiem. Arī šajā gadā tika izdota festivāla avīze ar devīzi: *...ieklausies ...iemirdzies ...iemīlies...* Diemžēl vietējā publika nenovērtēja šo pasākumu, ko apliecina viena no organizētājiem M. Brēķe, uzsverot, ka *Rēzeknes publika ir atvērtāka un sirsnīgāka, un šī pasākuma cienīgāka* (Gusāns 2012A). Iespējams, ka pasākums tika slikti apmeklēts pilsētas iedzīvotāju etniskā sastāva dēļ, krievu tautības cilvēkiem nebija pietiekamas intereses par latviešu/latgaliešu kultūru un mūziku. Festivāls cieta finansiālus zaudējumus (Strupka 2001), kā rezultātā darbu pārtrauca arī Latgales Televīzija. Lai saglabātu muzikālā pasākuma tradīcijas, neliela domubiedru grupa 2001. gadā Rēzeknē, daudziem nenojaušot, organizēja atvadu festivālu, kas ilga trīs dienas un tika raidīts Latvijas Televīzijā, bet jau atkal ar citu nosaukumu: „Latgales mūzikas Televīzijas festivāls”.

Nav iespējams uzskaitīt visus māksliniekus un kolektīvus, kas no 1991. gada līdz 2001. gadam piedalījās festivālā; blakus vietējiem māksliniekiem uzstājās arī daudzi viesi no citiem Latvijas reģioniem un ārzemēm. Latgales novadu ir pārstāvējuši: Vecstrūžānu skolas folkloras grupa, ansamblī „Cielaviņa” (Ludza), „Sklandraušī” (Daugavpils), teicēja Tekla Kazuša (Rogovka), tautas muzikants Jānis Patmalnieks (Vārkava), kapelas „Jūlijs” (Līvāni), „Jumītis” (Viļāni), „Leijerkastnieki” (Balvi). No Rēzeknes kolektīvu bija krietni vairāk: deju kopas „Dziga”, „Musturs”, kori „Ezerzeme”, „Austrenis”, pūtēju orķestris „Rēzekne”, Rēzeknes Mūzikas koledžas simfoniskais orķestris un vijolnieku ansamblis, 5. vidusskolas akordeonisti, ansamblī „Non divisi”, „Bitīte” un daudzi citi.

Aplūkojot festivāla programmas, var secināt, ka repertuārs katru gadu tika mainīts, lai padarītu pasākumu žanriski daudzveidīgu, vienu un to pašu mākslinieku uzstāšanās bija kā pierādījums viņu mākslinieciskajai izaugsmei un profesionalitātei. Tehniskais nodrošinājums tika uzlabots, sasniedzot augstāko līmeni Latvijā, jo tika izmantota tehnika no Baltkrievijas, Krievijas un Vācijas. Festivāla organizētājs U. Dvinskis kādā intervijā ir atzinis: *Tā ir labākā Austrumeiropā* (Eiduks 1999).

Pasākumu apmeklēja un gaidīja visu vecuma grupu cilvēki, jo tas bija kļuvis par Rēzeknes vizītkarti. Jāatzīst, ka klausītājus bija iespējams dalīt pēc mūzikas žanriem, tāpēc pēdējos gados tika izmantoti pat mārketinga triki, piemēram, ar biļeti uz simfonisko koncertu varēja palikt arī uz nakts koncertu. Līdz ar to jaunieši iepazīna arī klasisko mūziku. Pilsētnieki un viesi mūzikas festivālu uztvēra kā labu un, galvenais, kvalitatīvu izklaides un izglītojošu pasākumu, jo arī vairākus gadus pēc pēdējā (2001. gadā) pasākuma joprojām tika gaidīts nākamais festivāls, ko atgādināja arī atsevišķi raksti plašsaziņas līdzekļos par Latgales Televīzijas piecpadsmito gadadienu (Saukāns 2006).

Ar festivāla rīkošanu tika aizsākta reģionālās kultūras un mākslas popularizēšana Latvijā. Tādā kvantitatīvā un kvalitatīvā latgaliešu valoda, tradīcijas vēl nebija parādījušās Latvijas TV ekrānos. Latgales Televīzijas Mūzikas festivālu raksturo tādas iezīmes kā mūzikas žanru daudzveidība, iespēja māksliniekiem uzstāties plašas publikas priekšā, augsts profesionālais līmenis, spēja kultūras produktu pasniegt kā nozīmīgu biznesa sastāvdaļu.

„Osvalds” (1995–līdz šim)

Mūzikas festivāls „Osvalds” — visilgāk pastāvošais Latgales festivāls, kas 1995. gadā tika veidots kā vietējo muzikantu saiets Balvu rajona muzikantiem, taču pakāpeniski izveidojās par starptautiskas nozīmes festivālu. Pasākuma nosaukuma pamatā ir pirmā festivāla norises diena — 5. augusts, kad vārda diena ir Osvaldiem; vēlāk šis nosaukums tika saglabāts. Pasākuma vieta sākotnēji bija Baltinava (toreizējais Balvu rajons, pēc 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas – Baltinavas novads), kas tika izvēlēta, jo bija vēlme: 1) vietējo grupu saietu rīkot „savējo” vidē; 2) pasākumu organizēt skaistā vietā (Gusāns 2012B). Te arī estrāde atbilda mākslinieku akustiskajām, vizuālajām un estētiskajām prasībām un plānotajam apmeklētāju skaitam.

Sākot ar 1998. gadu, festivāls vienu dienu notiek arī Balvos. Pirmā festivāla diena parasti ir tāda kā jaunrades procesu aktualizēšana, jo notiek dziesmu konkurss jauniem popmūzikas izpildītājiem. Tieši šajos konkursos tiek izpildītas arī dziesmas latgaliešu valodā, lai arī speciālas prasības pēc repertuāra latgaliešu valodā nav. Laika gaitā festivāla programma tika dažādota ar Latvijā populāriem māksliniekiem, kas piesaista plašāku apmeklētāju skaitu no citiem Latvijas novadiem, palielina mūzikas žanru daudzveidību un klausītāju izvēles iespējas un, protams, parāda festivāla attīstību.

Lielāks akcents uz latgaliešu valodas klātbūtni bija vērojams 2000. gadā, kad pirmajā dienā piedalījās koris „Austrenis” (Rēzekne) un liela daļa Latgales populārāko šlagerizpildītāju — Aija (Rēzekne), „Latgales dāmu pops” (Jēkabpils), „Laineri” (Rogovka) u. c. Kā atzīst organizētājs Māris Lāpāns, *tad tajā laikā „latgaliskais bums” tā nebija īsti sācijas un es neteiktu, ka būtu bijusi sajūtama īsta latgaliska aura. To varu teikt arī par festivālu kopumā – ģeogrāfiski mēs atrodamies Latgalē, bet tādi speciāli akcenti uz latgalisko nav likti. Balvu rajona grupas latgaliski dzied daļēji. Pie mums kaut kā tās valodas lietas ir salējušās, ka neviens nebrīnās, ja tu runā latgaliski, tieši, tāpat kā neuztraucas, ja skan literārā valoda. Ar folkloras ansambļiem ir savādāk, to mums ir daudz un viņi visi ir ļoti latgaliski, bet „Osvalds” nav bijis tendēts uz folkloru* (Gusāns 2012B).

Arī šim festivālam ir himna „Osvalds”, kuru sacerēja un 1998. gadā pirmo reizi izpildīja „Brāļi Keiši” (Baltinavas novads).

Festivāls „Osvalds” salīdzinājumā ar citiem mūzikas pasākumiem ir unikāls ar skatuvi daudzumu un to izvietojumu. Ja, piemēram, Latgales Televīzijas Mūzikas festivālā tika izmantoti kultūras nami, naktsklubi, ledus halle, tad Baltinavas muižas parkā ir divas, vajadzības gadījumā trīs un pat četras skatuves, uz kurām vienlaicīgi noris koncerti. Katrai skatuvei ir raksturīgs savs „muzikālais tēls”. Viena parasti ir šlāgerskatuve, otra — *poprock*, trešā — elektroniskās mūzikas skatuve, vienu gadu (2007) bija arī — jaunā skatuve. Šāds

muzikālais piedāvājums apliecina organizētāju vēlmi iesaistīt pēc iespējas plašāku apmeklētāju loku, sākot no bērniem un beidzot ar vecāko paaudzi. Festivāla pamata mērķauditorija — cilvēki, kas grib jauki pavadīt brīvdienas, klausoties to mūziku, kura viņiem patīk, vienlaikus redzot arī kādu no ārzemju mūzikas leģendām vai populāriem māksliniekiem. Uz šo festivālu brauc atpūsties arī daudzi Vidzemes novadu cilvēki, jo tas ir viens no lielākajiem festivāliem Ziemeļaustrumlatvijā.

No mākslinieciskā viedokļa festivālam „Osvalds” ir izteiktas divas ievirzes: 1) tuvāko novadu muzikantu atbalstīšana, piemēram – „Kardināls” (Balvu nov.), „Karburators” (Viļakas nov.), „Otto” (Balvu nov.), „Kamēr” (Balvu nov.), Jānis Keišs (Baltinavas nov.), Guna (Balvu nov.), „Sikspārnis” (Balvu nov.), „Ginc un Es” (Balvu nov.) u. c., 2) Latvijā populāru mūziķu aicināšana, piemēram, grupas „Menuets”, „Pērkons”, „Credo” vai Igo u. c. Kad populāra kļuva latgaliešu mūzika (kopš 2005. gada), aicinātas tika arī tādas grupas kā „Borowa MC” (Rēzeknes nov.), „Bez PVN” (Kārsava), „Dabasu Durovys” (Daugavpils), „Green Novice” (Preiļi), 2012. gadā tā bija grupa „Krampis” (Līvāni). Dažreiz arī vakara vadītāji runāja latgaliešu valodā, piemēram, Aigars Runčis (2008), Jāzeps Jermacāns (Baltinavas teātra „Palādas” aktieris, 2011).

Kopš 1997. gada festivāla „Osvalds” organizēšanu ir pārņēmusi firma „Diogens audio”, kas nodarbojas ar pasākumu apskaņošanu, tādējādi nodrošinot katram festivālam labu tehnisko izpildījumu.

Katra mūzikas saieta organizētāji meklē kādu aspektu, jaunu nišu, ar ko šis pasākums varētu atšķirties un izcelties citu festivālu vidū. Piemēram, pasākumam „Osvalds” kopš 2000. gada ir mājas lapa, kur tiek apspoguļota festivāla programma, vēsture, ievietotas katra festivāla foto galerijas, kā arī atbalstītāju vārdi un kontakti. Arī mediji labprāt informē par festivālu un atspoguļo pasākuma norisi, piemēram, 2002. gadā parādījās pat reklāma LNT kanālā, savukārt 2005.–2006. gadā, kad bija festivāla labākie gadi, ieradās arī Latvijas Mūzikas Kanāls, TV3, LNT, LTV ziņu grupas, dažādu citu raidījumu filmēšanas grupas („Krējums saldaiss”), kā arī internetportālu pārstāvji (piemēram, Delfi).

Skatītāju skaits arī ar katru gadu auga, līdz 2006. gadā sasniedza vairāk nekā 6000, skaitot kopā abas dienas (Osvalds 2006). 2009. gadā ekonomiskās krīzes dēļ pasākums nenotika tik grandiozi, uz divām skatuvēm piedalījās galvenokārt tuvāko novadu (Balvu, Viļakas, Baltinavas) mākslinieki. Savukārt 2010. gads bija vienīgais gads, kad festivāls nenotika, bet 2011. gadā tas atkal priecēja skatītājus. Kā ir atzinuši paši organizētāji – *norakstīt „Osvaldu” vēsturei vēl ir par agru, pārējais ir laika ziņā* (Gusāns 2012B).

Rezumējot var teikt, ka „Osvalds” ir izklaides festivāls visdažādāko gaumju cilvēkiem, tas popularizē sava novada kolektīvus un visas Latvijas māksliniekus, latgaliskuma paušana vai veicināšana nav šī festivāla mērķis. Tas parādās visai fragmentāri, saistībā ar jau minētajām latgaliešu mūziķu grupām vai pasākuma vadītājiem.

„Muzykys Skrytuļs” (2005–2011)

Spēcīgi un droši 2005. gadā sevi pieteica festivāls „Muzykys Skrytuļs”, kuru organizēja *Latgolys Studentu centra* aktīvistī. Vietas izvēli noteica Līksnas pašvaldības ieinteresētība un atbalsts, festivālu trūkums Dienvidlatgalē, kā arī izdevīgais ģeogrāfiskais stāvoklis (netālu no Daugavpils, Rīgas–Daugavpils šosejas malā). Kāpēc „Muzykys Skrytuļs”? *Mēs ar Jureiti* [Juri Viļumu, daudzu latgaliešu kultūras pasākumu iniciatoru, organizētāju — I. Gusāns] *izdomājām, ka tas ir CD nosaukuma latgaliskā versija. Galu galā jaunās grupas visas tiecas uz CD ierakstu...* (Mežule 2011).

Arī šis festivāls līdzīgi citiem tika veidots ar ideju atbalstīt, popularizēt mūziķus, kas nāk no Latgales. Gluži tāpat kā sākotnēji Latgales Televīzijas Mūzikas festivāla organizētāji, arī festivāla „Muzykys Skrytuļs” rīkotāji centās celt latgalisko pašapziņu, mudinot

vietējos mūziķus aktīvai koncertdarbībai. Pirmais pasākums gan pašiem dalībniekiem, gan klausītājiem ļāva sajūst, apzināties un novērtēt, ka muzicēt vai uzrunāt publiku latgaliski ir patiesi, aizraujoši un pat moderni, 2005. un 2006. gadā aizsākās arī grupu „Borowa MC” un „Bez PVN” panākumi.

Atšķirībā no abiem iepriekš minētajiem festivāliem pasākumam „Muzykys Skrytuļs” nav savas himnas, bet toties ir pastāvīga devīze, kuras autors ir latgaliešu dzejnieks Valentīns Lukaševičs: „Kruot var na tikai naudu”. Festivāls ir noticis 2005.–2007. un 2011. gadā. Pasākuma formāts visus gadus ir bijis līdzīgs: divi koncerti — dienas un vakara. Dienas koncerta programma parasti ir mierīgāka, akustiskāka, jo te ar īsu uzstāšanos piedalās gan individuālie izpildītāji, gan folkloras kopas, gan bērnu ansambļi, piemēram, popgrupas „4 you” (Daugavpils), „Cielaviņa” (Ludza), folkloras kopa „Dzeipurs” (Vārkavas nov.), Guntra (Rēzeknes nov.), ģitāristu duets „Likteneigais pagrīzīns uz Vainovu” (Preiļu nov.) u. c.

Būtiskākā atšķirība no iepriekš aplūkotojām mūzikas festivāliem ir tāda, ka šeit piederība latgaliešu kultūrai tiek apliecināta ar grupas obligāto repertuāru. Pirmajos festivālos bija prasība latgaliski izpildīt vismaz divas dziesmas, pēdējā – vismaz vienu. Tādas pašas prasības ir bijušas arī nakts koncerta dalībniekiem. Varbūt tieši tāpēc kopš pirmā mūzikas festivāla šis pasākums ir tiešs latgaliskuma apliecinājums. To pierāda gan drosmīgie eksperimenti *pop-folk-rock-metal* noskaņās tādu grupu izpildījumā kā „Bez PVN”, „Borowa MC”, „Green Novice”, „Laimys muzykanti”, Weron Martin, Sovvaļņiks, gan arī paša pasākuma gaisotne: pasākuma vadīšana latgaliešu valodā, daudzu latgaliešu tradīciju, tai skaitā etnisku elementu izmantojums skatuviskajā noformējumā un festivāla simbolikā, kā arī publicitātes pasākumi, kas parādās vairākās valodās. Pēdējā festivālā tika iekļauta arī lietuviešu valoda, jo organizatori prata piesaistīt Latvijas-Lietuvas pārrobežu finansējumu. Savukārt relīzes un intervijas, kas tiek veidotas kā pirms, tā arī pēc pasākuma, noteikti ir arī latgaliešu valodā. Jāatzīst, ka festivāla izvirzīto prasību samazināšana nav ietekmējusi festivāla kopējo atmosfēru, jo latgaliešu valodas izmantojums ar katru gadu tikai pieaug, daudzu dalībnieku repertuārs praktiski sastāv tikai no dziesmām latgaliešu valodā. Vienā no pēdējiem pasākumiem ir piedalījušies arī viesi no Lietuvas (2011), paplašinot festivāla mūzikas, kultūras un valodas robežas.

Festivāla apmeklējums ir par brīvu; pasākums notiek brīvā dabā ar iespēju atpūsties kultūrvēsturiskajā Liksnas parkā (bijušais grāfu Plāteru īpašums, Litavniece 2012: 400), pastaigāties pa Daugavas krastu, tur ir arī vieta nakšņošanai teltīs, tāpēc muzikants Arturs Uškāns to nosaucis par *latgaliešu Vudstoku* (Mežule 2011).

Katrs festivāls izceļas ar kādu notikumu vai ierosinājumu, tā, piemēram, pirmā festivāla „Muzykys Skrytuļs” iespaidā tika izveidota šobrīd pazīstamā grupa „Dabasu Durovys”. Otrā festivāla (2006) koncerts tika ierakstīts ar audio aparatūru, un ieraksts kļuva par „Latgolys Radejis” fonotēkas nozīmīgu papildinājumu. Trešais festivāls (2007) vēlāk, tā paša gada septembrī, tika pārraidīts LTV. Pēc dažu gadu pārtraukuma (2011) „Muzykys Skrytuļs” tika translēts interneta tiešsaistē, apliecinot, ka pasākums iet kopsolī ar modernajām tehnoloģijām, savukārt koncertieraksti tā paša gada rudens mēnešos tika rādīti Latgales Reģionālajā Televīzijā. Protams, arī plašsaziņas līdzekļi reklamēja un atspoguļoja pasākuma plānojumu un norises gaitu.

Tāpat festivāla organizētāji vienmēr ir domājuši par festivāla atribūtikas, netieši – arī latgaliešu valodas, popularizēšanu: T-krekli ar pasākuma logo (katru festivālu citā krāsā) vai krūzes un somas, kas tiek dāvinātas visiem dalībniekiem, arī skatītājiem dažādās interaktīvās aktivitātēs. Tādā veidā tiek pastiprināta kopības apziņa arī vizuālajā tēlā, savukārt tas līdz ar skatītāju milzīgo atbalstu liek sajūsties piederīgam un vajadzīgam latgaliešu kultūrai, ļauj sākt apzināties latgaliskuma aprises ne tikai vienas grupas vai individuāla izpildītāja mērogā, bet apjaust to kā piederību latgaliešu valodai, kultūrai, reģionam.

Pasākuma mērķauditorija pamatā ir latgaliešu mūzikas un kultūras interesenti, lai gan akcents tiek likts uz jaunāko paaudzi, jo pasākuma pilnais nosaukums ir *Jaunos latgalīšu muzykys festivals „Muzykys Skrytuļs”*.

Festivāla nozīmi precīzi raksturo pašī pasākuma rīkotāji: *Organizatoriem ir gandarījums par to, ka varbūt esam veicinājuši latgaliešu dziesmu jaunradi, stimulējuši jaunu grupu izveidi un devuši iespēju jaunajām grupām kāpt uz skatuves līdz ar jau atzinību guvušiem mūziķiem* (Mežule 2011). Pašlaik ir nolemts, ka festivāls „Muzykys Skrytuļs” tiks organizēts reizi trijos gados. Kopā ar jau minētajiem koncertierakstiem un tiešraidēm šis festivāls sniedz lielu ieguldījumu latgaliskuma nostiprināšanā un latgaliešu kultūras attīstīšanā un popularizēšanā.

Latgales Mūzikas festivāls (2009–2010)

Bez iepriekš raksturotajiem festivāliem ir minams vēl viens mūzikas festivāls, kas augstā tehniskā līmenī notika divus gadus, tomēr nenostiprinājās mūzikas pasākumu aprītē. Tas ir Latgales Mūzikas festivāls, kas pirmo reizi notika Līvānos, Zaķusalā 2009. gada 1. augustā, veiksmīgi aizpildot Līksnas saieta „Muzykys Skrytuļs” tukšos gadus Latgales dienvidrietumu daļā. Otrais festivāls 2010. gada 24. jūlijā notika Līvānu pilsētas svētku laikā. Pirmajā festivālā piedalījās pazīstamas latgaliešu grupas un latviešu popmūzikas zvaigznes, savukārt otrajā festivālā tikai latgaliešu grupas un izpildītāji („Bez PVN”, „Dabasu Durovys”, „Borowa MC” un „Green Novice”, Sovvaļņiks).

Šim festivālam vairāk nekā citiem iepriekš raksturotajiem pasākumiem bija jūtams komerciāls raksturs. Pirmkārt, vietas sakopšana (sala ikdienā ir aizaugusi, pirmā festivāla rīkošanai tika pat līdzināta zeme ar traktoriem), laba tehniskā aprīkojuma uzstādīšana, kārtības nodrošināšana un vēlme gūt finansiālu peļņu noteica samērā augstu ieejas maksu bērniem un jauniešiem. Otrkārt, uz festivālu tika aicināti tikai pazīstami mākslinieki, kas spēj piesaistīt auditoriju un nodrošināt pasākuma organizētājiem ienākumus, tādējādi nesekmējot jauno izpildītāju vai grupu piedalīšanos. Iespējams, ka tieši festivāla komerciālais raksturs ir noteicis, ka pasākums nav kļuvis populārs un nostiprinājies citu Latgales mūzikas festivālu vidū.

Nobeigums

Līdz mūsdienām ir saglabāta divu Latgales mūzikas festivālu tradīcija: divu dienu mūzikas festivāls „Osvalds” (kopš 1995. gada) Baltinavas novadā un Balvos katru gadu augusta sākumā un vienas dienas festivāls „Muzykys Skrytuļs” (kopš 2005. gada) Daugavpils novada Līksnas pagastā vienreiz trijos gados jūlija trešajā sestdienā.

Pirmais festivāls ir orientēts uz vietējo Latgales mūziķu atbalstīšanu, neuzsverot latgaliskumu; otrais – vērsts uz latgaliskuma nostiprināšanu (latgaliešu valoda izpildītāju repertuārā, pasākuma vadīšanā, publicitātes un reklāmas pasākumos; latgaliešu etniskie elementi skatuves vizuālajā noformējumā; atsevišķu latgaliešu tradīciju iesaiste; festivāla gaisotne ar neizmēramo viesmīlību, sirsnību un savstarpējo sapratni).

Šādi pasākumi ir īpaši svarīgi latgaliešu pašapziņas stiprināšanā, latgaliskā dzīvesveida kā dabiskas, ikdienišķas parādības apliecinājumā. Tas ļauj jaunajai paaudzei apjaust savu vietu un lomu Latgales kultūrtelpā, attīstīt muzikālās dotības, jaunus muzikālus projektus, apzinoties, ka viss ir iespējams tepat un tagad, ka pasauli iespējams atklāt un tai tuvojies, apjaušot savas saknes. Tāpat tas pierāda, ka katrs var aktīvi līdzdarboties, sākot ar folkloras un deju kopām un beidzot ar rokgrupas izveidošanu, dziedot latgaliski, radot tērpus ar latgaliešu etniskajiem elementiem vai pievēršoties kāda amatnieka prasmju pārvēršanai vietējās ražotnes projektos.

Festivāls	Latgales Televīzijas Mūzikas festivāls	„Osvalds”	„Muzykys Skrytuļs”	Latgales Mūzikas festivāls
Gadi	1991, 1993, 1995, 1997, 1999, 2000, 2001	1995 – 2009, 2011, 2012	2005, 2006, 2007, 2011	2009, 2010
Vieta	Rēzekne, Daugavpils	Baltinava, Balvi	Līksna	Līvāni
Laiks	Maija beigas – jūnija sākums	Augusta sākums	Jūlija vidus	Augusta sākums, jūlija beigas
Atspoguļojums medijos	Dienasgrāmatas un tiešraides	Sižeti TV, festivāla mājas lapa	Koncertu filmēšana un tiešraide internetā (2011)	-
Himna	ir	ir	-	-
Piemīņas veltes ar festivāla simboliku	-	-	Krekli, krūzes, somas u. c.	-

1. tabula: *Latgales mūzikas festivāli*
Table 1: *Latgalian music festivals*

Literatūra

- Berkina, Valija (1999). Latgales televīzijas mūzikas festivāls pirmo reizi notiks Daugavpilī. *Jēkabpils Vēstnesis*. 4. decembrī.
- Eiduks, Aleksandrs (1999). Sāksies V Latgales TV mūzikas festivāls. <http://www.db.lv/laikraksta-arhivs/citas/saksies-v-latgales-tv-muzikas-festivals-366060> (27.10.2012.)
- Gusāns, Ingars (2012A). *Intervija ar Maiju Brēķi*. Rēzekne: 29. oktobrī.
- Gusāns, Ingars (2012B). *Sarakste ar Māri Lāpānu*, 5. novembrī.
- Gusāns, Ingars (2011). *Sarakste ar Guntu Mežuli*, 8. decembrī.
- Jurevičs, Pauls (2003). Eiropas šarms. Dimants Ainārs u. c. (2003). *Eiropas idejas Latvijā. Populāra Latvijas rakstnieku un domātāju Eiropas antoloģija*. Rīga: „Pētergailis”.
- Krauja, Vita (2001). Trīs dienas no ziņģes līdz avangardam. *Lauku Avīze. Mājas Viesis*. 26. maijā.
- Litavniece, Lienīte (2012). Leikna. Šuplinska, Ilga (zin. red.). (2012). *Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- LTMF (1997). *Latgales Televīzijas Mūzikas Festivāls*. Rēzekne.
- Osvalds (2006). 2006. gads. <http://www.diogens.lv/osvalds/2006.htm> (05.11.2012.)
- Saukāns, Juris (2006). Reģionālo TV celmlaužiem – 15! *Diena*. 29. jūnijā.
- Senkāne, Olga (2012). „Tik skaidra volūda”. Šuplinska, Ilga (zin. red.). (2012). *Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- Strupka, Edgars (2001). Latgales Televīzijas mūzikas festivāls tiek radīts no jauna. *Latgales Laiks*. 25. maijā.
- Šuplinska, Ilga (zin. red.). (2012). *Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- Šuplinska, Ilga (2010). Latvyskuma koncepts Marijīs Andžānis poetikā. Andronovs, Aleksejs u. c. (2010). *Latgalistikys kongresu materiali, II*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- Vanzovičs, Sandris (2001). Arī Latgalei savs festivāls. *NRA*. 1. jūnijā.
- Vīķe-Freiberga, Vaira (2003). Pelnrūšķīte nāciju ballē jeb latviešu kultūra Eiropas kontekstā. Dimants Ainārs u. c. (2003). *Eiropas idejas Latvijā. Populāra Latvijas rakstnieku un domātāju Eiropas antoloģija*. Rīga: „Pētergailis”.
- Zveja, Ilze (1999). Kopā ar televīziju un festivālu. *NRA*. 2. jūnijā.